

Соколёнок

1/2022

январь – февраль

Лачын

ДАГЪЫСТАН РЕСПУБЛИКАЙН КЪОНИ ВУЗЕЕ СА ЙАИХХЪЕ КЪЕККАН УШАХАРШЫН ЖУРНАЛ

*2022-й
Год Образования
в Дагестане*

След Лачын - еженедельна Международна конкурс на искусство и наука в Дагестане, ул. Кавказская, 33/34, Кизил-Юрт.

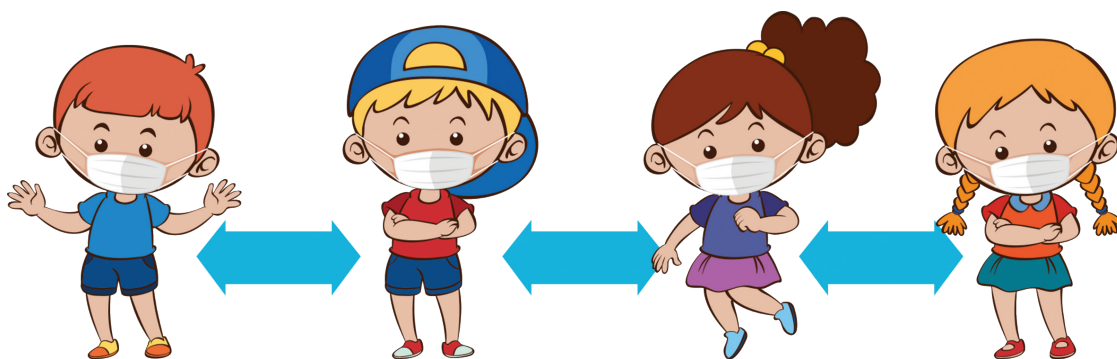
В номере 2022 года публикуется информация о лучших выпускниках учебных заведений Дагестана и Республики Дагестан, а также о лучших выпускниках учебных заведений Республики Дагестан и Республики Дагестан.

КОРОНАВИРУСЫН ОЎГИ ВАКЦИНАЙН ЫХАИС!

2-ле сен вод дюн`йел` коронавирус донани азарыке инсанар гываджес чалышмишоохьен. Мана азар гьидийбхьырна са хизан йараб авху вухьее. Дохтурарше инсанаршис вакцинайн вейбар ыIхаIс ыккан ва эйгье. Манбышди увгьойка гьар инсаныхъад, мани азарын оIги аххъасын иммунитет ыхъа ыккан. Сайид дохтурарше тапширмиш гъаан гьар инсане джуна аIгътийат вуджее гъеъэва. Хаан аккакъл` эIда-эIда аахье, хаана гъаваа

бадалеъэ. Чолеенче хаахъа хъабы мее, саIынека югда хылепбы гьогъле, геб инсанарнани джигеехъа симаале, агар гьакIеейиб, маскIабы ишлемиш гъеъэ. Сана-санкълуна аIгътийат гъееъэ...

ГьыIрмаIтыкван йыхъбы гьыргыни йишда журнал обIлунийнбышис, шас кумагбы гьувойнибышис, журнал хъаIбаIххъаIни ушахаршени суракед, йишди редакциейни суракед сагъл ва эйгье. Гьыргынбышис джанана сагълалла, йикIена шадвалла аIрзы гъааъа! Гъайни сен шас кумаг гъаъинбышис: Давудов Адилис, Мурадов Абуталибыс, Мамедов Мамедыс, Бабаев Айдыныс,

Лачын

Байрамов Мустафайс, Абдуллаев Байрамыс – ва мебынбынбышис йишда миннатарийваала агъмыш гъааъа. Гьыргынкълус Аллагъее югун гъелен!

Йизда ЦаIхий

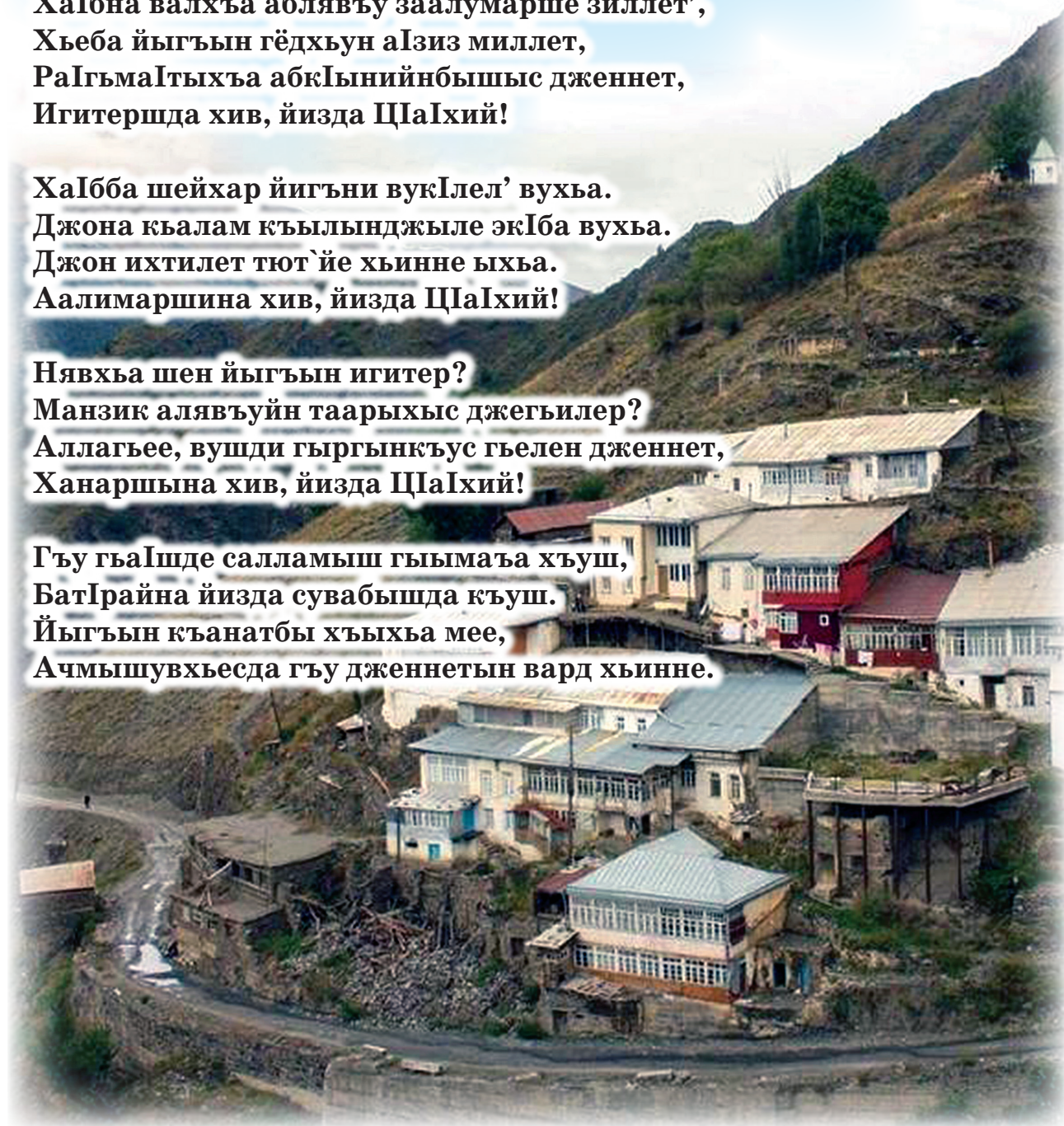
Ёкъни сувабышди аIрее,
Шейх-МаIгъмыдни зияратни къаршее,
Къанатбы гъадкъурна къуш хьинне
Илѳбзуроб, батIрайна, йизда ЦаIхий!

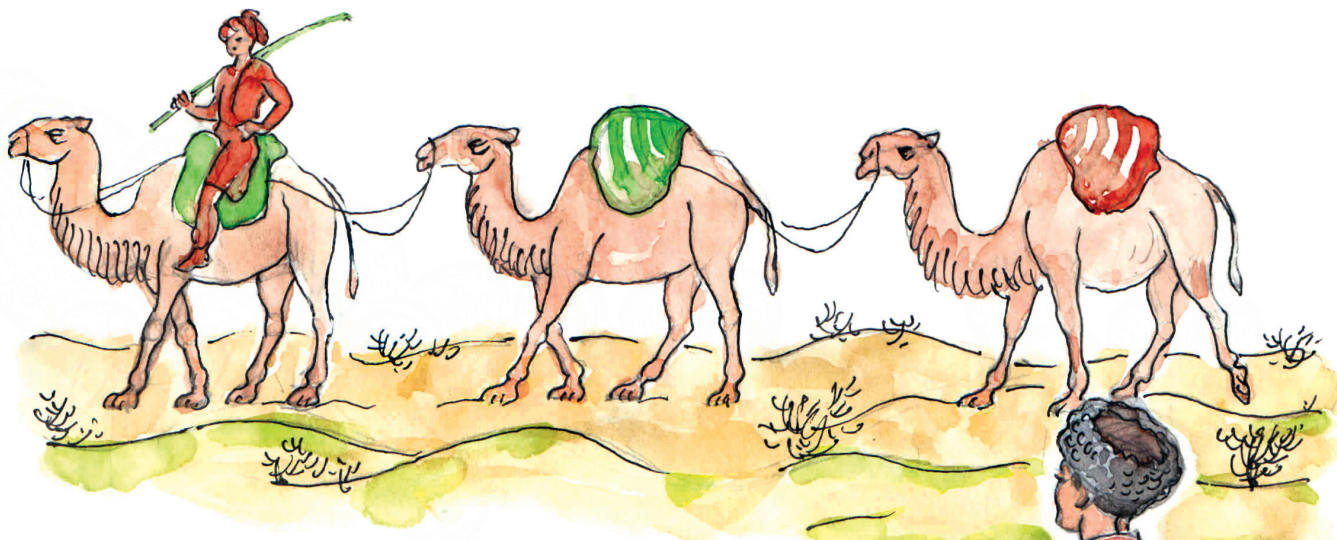
ХаIбна валхъа аблявъу заалумарше зиллет',
Хъеба йыгъын гѳдхъун аIзиз миллет,
РаIгъмаIтыхъа абIынийнбышыс дженнет,
Игитершда хив, йизда ЦаIхий!

ХаIбба шейхар йигъни вукIлел' вухъа.
Джона къалам къылынджыле эКIба вухъа.
Джон ихтилет тют'йе хьинне ыхъа.
Аалимаршина хив, йизда ЦаIхий!

Нявхъа шен йыгъын игитер?
Манзик алявъуйн таарыхыс джегъилер?
Аллагъее, вушди гыргынкъус гъелен дженнет,
Ханаршына хив, йизда ЦаIхий!

Гъу гъаIшде салламыш гыымаъа хъуш,
БатIрайна йизда сувабышда къуш.
Йыгъын къанатбы хъыхъа мее,
Ачмышувхъесда гъу дженнетын вард хьинне.

Делляк Пашейна ХАБАР

Делляк Паше джуни Илисуйни хивеенче Бабаллы хивеяхъа ооIххъаI, йаIххъаI арабар хъызахы. Арабар девабышилхъа нафт алиххъы, масса гъелес вуIххъаI вухъа. Арабарше иняни халкъын ацIал` ацIахъесди мее Делляк Пашейс салам гъиво увгъойн: «Валхъа са-къоIдле суъал гъелес, манчис джаваббы хъиле». Делляк Паше адабыка салам хъившу, экира явашхъа, эйгъен: «Джаваббы хъелес гъазирра ворна, суъалбы гъеле».

Арабарше хъийгIан: – Са гъиджоне водон?

Делляк Паше эйгъен: – Аллагъ

– КъоIдле гъиджоне водон? – Верыгъий, ваз.

– Хъебыдле гъиджоне водон? – Хъунащен тIалакъбы.

– Йокъудле гъиджоне водон? – Китаббы, Таврат, Забур, Инджил`, Къуръан.

– Хъодле гъиджоне водон? – Исламын шартIбы.

– Йыхъыдле гъиджоне водон? – Исламын ферзбы.

– ЙыгIыдле гъиджоне водон? – Дженнямбы.

– Молидле гъиджоне водон? – Дженетбы.

ЮчIудле гъиджоне водонва хъийгIананкъаI, Делляк Паше илякка, кулле дешинджад суъалод гъеле (арабарше ючIидэсын суъал синемыш гъаъасди мее гъиво ыхъа). Кулле чешмыш дехъа эйгъен: «ГъаIкIен водон, зы Бабаллы хивеяхъа уIххъаI. Бабаллеъад хайбышин сай ючIудле вод эйгъений, йицIыдле вод эйгъений». Балканыс са чIумк` уIвхуI, Делляк Паше саламатдамышхъа айкIанна. Арабар ингъуни ацIалиле маIгъаIддал вухъа аахванбы...

ЦЕТДИЙН ЙЫЗ

Иляке, цетдийн йыз! Мед кыдидим хъады,
Мыкбы, мыкIаал`бышка аххъы вод акка.
ГыцIайГIаран накъыш ювааршыс ады,
Матхъа аху магъаЛлехъа ияакка.

Иляакке, цетдийн йыз!, гыргын бадалхъа,
Сааъа са джигеехъа чин ичий, гаде.
Шак` кIейдхъу джанеехъа, йикI` вод къеъэхъа,
Йидж хьинне маа гешцен са ушах воде?

МичIеедийс ман ийгвал`, гыIм вухъее бабат,
Кыдмийл`ыб идяхва гъамбаше девран.
Цетдийн йыз-Аллагъее гъаъан зарафат,
Анджах аахва чиле шы вухъа гъаIран.

Зас языхуб гъини цетдийни йызна;
Саакитда гегъеейыд, ийгвал гыIхыI мее.
ЙикI`ее чин ярашыгъ гываджы вазна,
Алгъайгъе зы кыдидим ахырийлхъа мее.

*Урусни мизеле йыхъ – сумылхъа саакIал
гъавъуна – В.Гъамзат*

Ватанъ

Хъигъечле хаанче гъу, юххъан адынкъаI,
Гъавееенче тIетГ`-тIелейн нафас хъадиинкъаI.
Гъала бытагъыл` оо тIетГ` сидядийнкъаI,
МаIгъаIллее алееле нергизий тюл`пан,
АцIахъес ыкканхъее, гъамна воб Ватан!

МаIгъаIллеехъа югун йыгъва абайле,
Гыргына хив маIгракеехъа сабайле,
Цумас истагъ, ед`ис соссар хъабайле,
ГъекIва, шадехъе, гыргына инсан,
АцIахъес ыкканхъее, гъамна воб Ватан!

Цувыл` хъады, мыкIан мыцбы аъийнкъаI,
Ювааршыл`ын водун тIеле кIяъийнкъаI,
КъыIдимийс лезимын кар адхъу саъийнкъаI,
КъутIодкIул илййзар чолбышее къалтан,
АцIахъес ыкканхъее, гъамна воб, Ватан!

Йыз гегъу басдурехъе ахтын сувабы,
Эгъес, дувагъ адчуна истагъ, сувабы,
Гёдацен былахбы джен улен нагъбы,
Нимее миджагдаий тIетГ`бынан аршан,
АцIахъес ыканхъе, гъамна воб, Ватан!

Вака сана зы шавуле джар хъыIдаIкъаIн!
Ватанни мее, няхъа ихъее зы айкIан.
Мерна гъихвее, йизын къел`бы идяйкIан,
Дошемышхъа нукънел`ооъад гъеле джан!
Гъу йизда Ватан воб, Ватан воб, Ватан!

Йизын йикIГ` гъамбаше йыгъни мее гъекIва,
Гъу девхъее, зы дешда, гъама джар хъекIа.
Йыгъни мее, эбее ичIу, зы инсан гекIа,
УлекIле къидедже не хан, бек, султан,
Гъу йизда Ватан воб, Ватан воб, Ватан!

ЧІАЛАГНА ПАЧЧАГЬ

Са чІалага йешемишоохъений са хаІбна паччагь. Манчин доствалла гьаа вуха чакьалыка. Гьар йыгыс манбы сана-санчисха мигьманийвалис адайленбыний, гаф суІгьабаІт гьааа, хаІм алгьааа вуха. Ман дюзин джувабводьхьа чІакІынбышин: Чакьална аІкьел` корчбышее воохьева эйгьен. МанчикІле гьайни дюн`ейл` дяЦІан са кар ыха деш. Гьыргыни чІалагеедни гьаІванаршини гьакІедын хабарбы паччагьылхьа гьихьар гьаанбыний. Са йыгьыл` гьинбы йивааршини колгее гиур ыха, сайид гьаІванаршини паччагее эйгьен: – «Ай йизда дост – Чакьал, гьайни дюн`ейл` вакІле дяЦІан кар дешод. Засыд са – са вакІле аЦІан карбы хаІд хьеэ. Сайид закІле эгье, гьу хьаІваІкьаІнна са гьаІван вобнана йишди чІалагее?» ЧІакьалын паччагьыс джуваб хьелен: «Ай йизда дост, гьу гьыргыни гьаІвараншина паччагь воб, манчин йыгьни вукІлеле кІын` гьаа вод, вале аІкьел`нана саджаб гьаІваІн дешда йишди чІалагее». Амма зы гьайни дюн`ейл` хьаІкьаІнна са инсаныле. Гьыргыни гьаІванаршин инсаныле аІгьтийат гьаас вуккан». Манва кьайхьы мее, гьаІванаршини паччагьын эйгьен: «Шавуле? Мед эгье зы шавулена хьаІваІкьаІнас вуккан? – Инсаныле???». Ши са инсаныле хьаваІкьаІнас вуккан, гьыргыни гьаІванаршиле инсан писра ворна». ЧІалагни паччагьыс манчике хьаІл вуха, сес джад гьидягы авайКІанна чини джигайлхьа. МичІед чакда гьаІванаршини паччагее гьыргын чалагын гьаІванар

сагы эйгьен джанаварыкІле. – «Ай джанавар, гьабкІын засха са инсан ана хьавале». Джанаварын мед эйгьен: – «Ай йишда паччагь, зы гьамаше йыгьни кІане вухьес, гьу эйгьен гьыргын карбы гьаас гьазирба вобна, нена иш тапшырмиш гьавъэ, мана гьаасда, амма инсанылхьа вуІххьаІс вааІхаІс деш, инсане зы гуллелемишаасда, зы хьаІваІкьаІнна». Хьыгьнийни йыгьыл` меб мана хьаваЙлена гьаІванаршынни кІанехьа, гьини элес манчин ПелянгыкІле эйгьен: – «Гьоора засха инсан ана хьале». Пелянгын джуваб хьелен: – «Ай йизда паччагь, зы гьыргын медын ишбы гьаас гьазирба вобна, амма зы инсаналхьа йаІххьыІл` гьимааа, зы инсаныле хьаІваІкьаІнна, мынкьвее зы гивкІасда...». Ман ва увгьу Пелянг чІалагеехьа айКІанан. ЧІалагна паччагь мед сес джад гьидягы авайКІанна чини джигайлхьа. Са бара йыгьбы оІт`мышхьайле хьийгьа, паччагь хьабы майдане хьа МаймыныкІле эйгьен: – «Ай Маймын, закІле аЦІан гьу геб экІна вухьай, гьувоора засаха са инсан ана хьувоора». Маймынын эйгьен паччагьыкІле: – «Джан йишда паччагь, гьу зы гьайня гивкІееб засе инсанылхьа вуІххьаІс вааІхаІс деш, зы инсаныле геб хьаІкьаІнна». Маймыныб манва увгьу авайКІанна. ЧІалагни паччагьна чараа кьабТы эйгьен: – «Захаб са дост вобна, закІле аЦІан манчын зас кумаг гьаасын». Сабара вахтале махьа хьабына чакьал. МанчикІле чІалагни паччагьын эйгьен: – «Ай йизда дост чакьал, гьувоора засха са инсан

ана хъвоора». Чакьалын паччагыкӀле эйгьен: – «Ай йишда паччагъ, гъу сагъба вухъена, амма зы текба инсанылхъа вуӀххъаӀс деш, дора гъунаб заква сажигее вуӀххъаӀс, зы вакӀле инсан гъавгасда». Паччагъ мани мысляӀгъаӀтыс разоохъена. Гыргын гъаӀйванар маа джад аху, гынбы айкӀананбы делесни са бинайлхъа. Бинайни янык` чобан ыхъа джуни даварашины сюрийс къаравулийвала гъаъа гиъур. Янык` са хаӀдын дал ыхъа, йыкӀкӀаӀк` абчы тифангыб вухъана. Чакьалын эйгьен паччагыкӀле: – «Ай йишда паччагъ, зы гъамани инсаныле хъаӀваӀйкӀаӀн вухъа. Гыргын чалагын гъаӀйванарыд инсаныле хъаӀйкӀаӀнанбы...». Чалагни паччагынын эйгьен: «Пагъ-пагъ, мана гъиджоо гъаъана инсанне ворна, зы манкъуле хъаӀкӀаӀнас, зы тика джаб манкъуле хъаӀкӀаӀн дешда, са сили джад ыӀхдихыӀ зы мана гъоӀгъаӀсда». Мана чобаныс дӀлес хъывхъа мее, чобане хылехъа дал алеетӀы манчини къомахъа ыӀхийхаӀн. Дал хъидхъыр мее паччагъ гыӀгъакарна. ЧакьалыкӀле мана хъивкӀуна хъинне аӀлахъа, дӀлес хъувхъа иляаккана. Чалагна паччагъ сагба вухъа, мана дал хъидхъыр сер

семывхъаний. Паччагынын чакьалыкӀле эйгьен: «Ай йизда дост чакьал, зы валхъа мысаджаб иняммышоохъена дешдий, амма къийна закӀле аӀлахъайн инсаныле экӀна са джар дешор. Дора экъда йишди чӀалагеехъа джад аӀлгъааӀс. Дешхъее мана инсан хъары шы гятӀасынбы... Манчиле хъийгъа дегъе мани гъаӀйванаршин инсанын до джад агъмыш гъаъы деш. Чалагни паччагыс ман йыгъ йикӀелхъа хъады мее, гъаӀрай гъааъа гийвийгъал . Чакьалын дюгленба гъобзур паччагыныле аӀхъаӀна гъаъа...

*Рутулни мизейле йыхъ-сумылхъа
саакӀал гъавъуна – Ш.Бабаева.*

Лукъманий гаде

Цывил` кэитдийхъан-на вахтний. Лукъман-гъаIким хиваршее ийкыр чIырынбышис дарман-бы гъагаъ ыхъа. Са хивеехъа гъаркIынийнкъаI, иляакка-на, хивни муглек` ушахар воб гъиваагва. Манбышди арайл` са вукбул`, къел`бы цIелерна са гаде вор. Лукъман манкъусхъа хъыхъа эйгъен: «Ай хыдыл`, нягасне гъу цIелер, вукIлел` къаччий дена, къел`быд хыл`цеер ийкар? ГъаIше мыкIана вахт вобна, гъу чIыры хъыхъес-да. Йыгъни гъамбазаршихъа иляакке, манбыше таналхъа, вукIлелхъа кар алягъы гъива-агва».

– Ушахъее эйгъен: – «Зы гъаммаше гъаIмаIхуIр цIелер ийкар, тюлибы, къелилин-бы ниеенбыхъеед водунбы, амма зы манбы алягъа деш, бес зак` гъиччуд эйхъи дешод»

– Лукъманеэ эйгъен:

– «Вахъаб къоIбле чIыры-валла вобоб.

– Медын гъиджоо ихъесне ыккан? Гъу быркъоIр хъыхъа, мерункъвее гъаган къед-жи дешод, гъамыр бошор хъыхъа, вакIле эйгъен къий-хъе дешод, йе чил` илийхъар дешор...»

Гөгвий гөгъа

Гөгвий гөгъа, гөгвий гөгъа,
Нимеен гөгъее, чийен гьогъа,
Эзуйбы югда алелес,
Шас тахлен амбарбы ыхъес.

Гөгвий гимогъа гуджнада,
Гөгъе явашда-явашда,
Гуджнан ыхъее, селеер ыхъес,
Йишин эзуйбы харабхъес.

Гуджнада хайбы къагъадагъа,
Аца деш долумы ыхъес,
Аман долу, аман долу,
Умуд къицмакван, гъу долу.

Юваршыл` гидкын мейвабы,
Гъасре чаклы хыхъес манбы,
Гөгвий гөгъа, гөгвий гөгъа,
Нимеен гөгъеед чийен гьогъаан.

Фазу Алиевайы 90-и сен

Т байни сен Дагыстанна, Совет Гьокуматна доюкана шаир Фазу Алиевайы 90-л`сенний ыхъес. 2016-ди сенни январни 1-чье мана рагьмагьтхъа аркыны. Фазу Алиева 1932-ди сенни декабырни 5-чье Хунзах районни Геничугл`донани хивее ед`ике йыхъа.

Мактабее хъадагьхъагькъагь джад манкье цетдийн джен шечлбы ойкган гиргъыл. Шечлбы джени ед`ни- (аварбышди), сайид урусни мизел` ойкган ыхъа.

1949-ди сен Фазу Алиевее одкунийн шечлбы клазетбышее, журналбышее чапыке хъигъечлбы. Манбы гыргынбышис лап къабл`хъайнбы.

1954-1955-ди сенбышее шаирее Дагыстанни едаршини магьаллимаар гъазыр гъагьани институтее хъадхъыл.

1961-ди сен Москвагни шагьареедын М. Гор`кийни доюлин Адабиятын институт таамагьы.

1950-1954-ди сенбышее мактабее магьалимийвалла гъавгьы. Хагьта сенбына «Дагыстанна загьифа» донани журнала редактор йыхъа. Фазу Алиевайхъад хагьта Гьокуматын орденбы, грамотабы вод. Магьагькъалайни шагьареедни доствалини паркее шаирна гъайкал гивхъу вобна.

Къыйна Фазу Алиевайы 102-ле китаб 68 ни дюн`ейни мизяршылхъа сакгал гъагьы вод.

Дагыстанна хагьна Сергей Меликовее къарар къабл` гъавгьы вобна, гъайни сен республикее Фазу Алиевайни юбилеейыс къассырийн тадбирбы алгъагьасва.

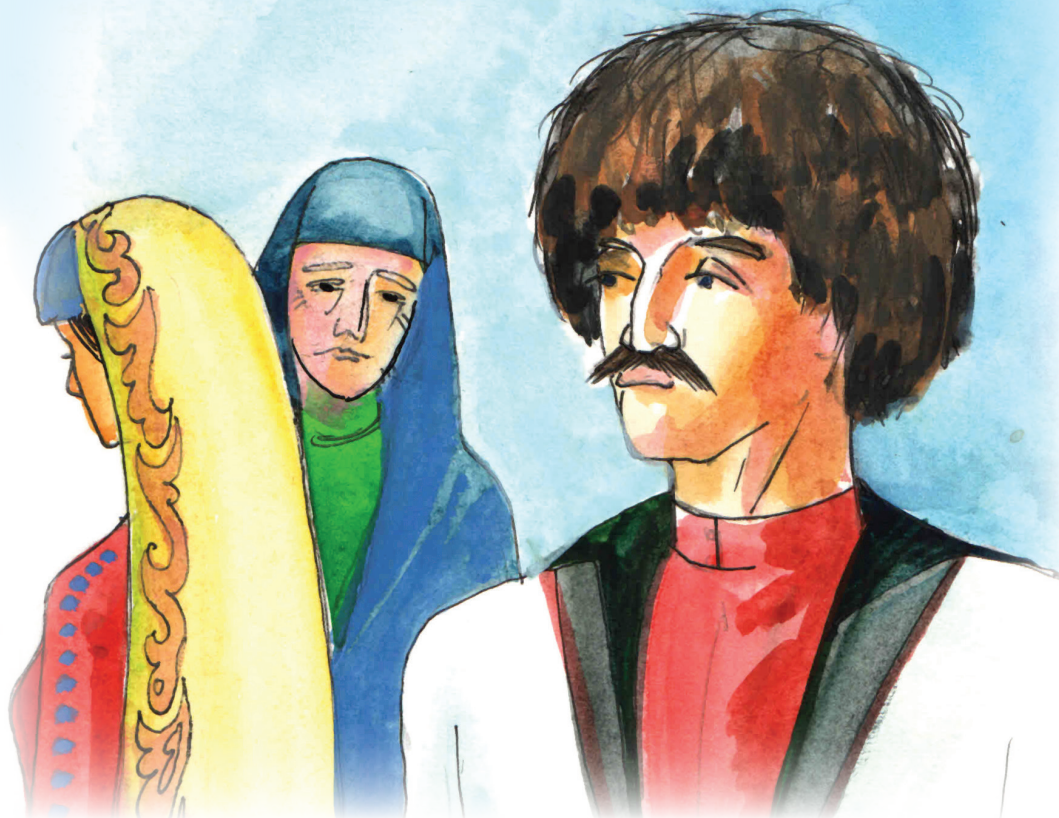
Ватан

Къеджен, ювел мейва, ярпах
Дёохъе, чихъа дешхъее бытах.
Ювейс вуккан маа кок чина,
Кокуб хъоохъа, торпах дена.
Ушахааршыс насах гъеле:
«Гъаарункъвее джус джаваб хъеле».
Къайе вухъеейиб кледжарее,
Суваб клёогъар, ымыр къабее.
Гъу аливкIре васда былах,
Дамаб хъоохъа, хъадее къурах.
Гъини йикIее йизда аIрзу
Воб – ушахаар шадба къавджу.
Гъасре, джолешас наш хъыхъа,
Хъимийхъарджын чийес акъва.
Болда ихъеейыд йидж хава,
Имийгвал`джын гынейн эва.
ЗаIгмаIт вобна гъар сумбулее,
Шын кIягы, хааIхъ хъетIу кал`ле.
Гъини дюн`йел ненкъукIле джад
Къимеджеджын писин саджад

*Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакIал
гъавъуна – Валегъ Гъамзат*

Салаймалик

(йыхъбышин фол`клор)

Йчеероб аккее сабы,
Салаймалик, салаймалик.
Истагъ хъыйкесва абы,
Толимани, толиджан.

Истагъ, валхъа ва абы,
Салаймалик, салаймалик.
Джегъилеер валхъа сабы,
Толимани, толиджан.

Хъера шы, гъу хъидейлес,
Салаймалик, салаймалик.
Пай гъувумеега къайиккас,
Толимани, толиджан.

Бегее янгабы воб къахуву,
Салаймалик, салаймалик.
Гозетееъэ, авху воб,
Толимани, толиджан.

Ират вукІлелхъа абчес,
Салаймалик, салаймалик.
ВукІлелхъа йалыгъ гъабчес,
Толимани, толиджан.

ГъаІшдийле гъунар ааІна,
Салаймалик, салаймалик.
Аахвасынбы гъу дена,
Толимани, толиджан.

Йишда миз

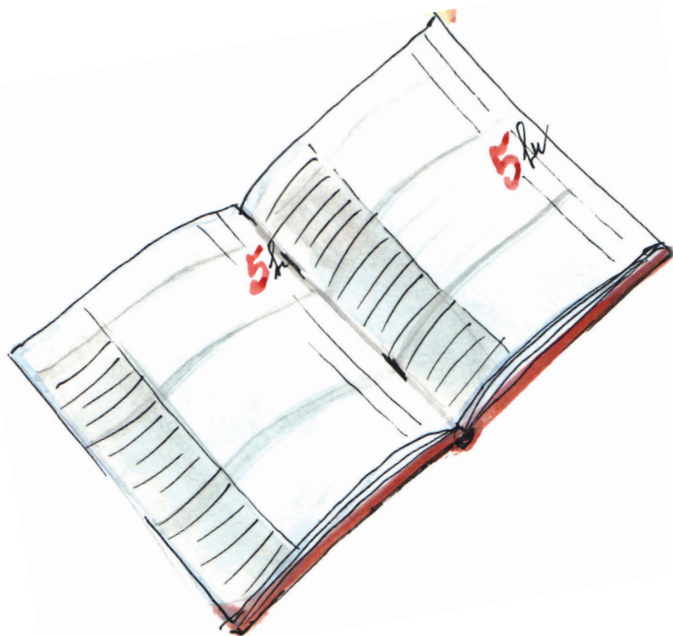

Шахъаб вобна миз мыджагна,
Гыргынкъукле вааца мана.
Шасыб гееб вудж вуккана,
Тамашеъаб воб дюнйейна.

Мизел` йишди юшон гъааъа,
Къураныкьва, Аллагъыкьва.
Гъар джигее сана-санкъукьва,
Мизел` йишди юшон гъааъа.

Нахуибне юшон гьидяъас,
Гынише воб гьуву мана шас.
Шинаб келивхан гьидяъас,
Вуклен тадж вод, йишда миз шас.

Йишин адеерыб, дидеерыб,
Юшонааъа манбы хъабы,
Йыхъбы саджигеехъа сабы,
Йишди мега шас миз хъабы.

ВАТАН КЪОРАМЫШ ГЪАЪАНБЫШИН ЙЫГЪ!

Гъар сен феврални 23-чее Ватан къорамыш гъаъанбышин йыгъ донан байрам алгъайгье.

Цетда ман байрам 1922-ди сен къейд гъаы.

– 1946-ди сенылхъа мее ман «Совет Гъокуматни Армиейн йыгъ» ыхъа.

– 1949–1992-ди сенбышее «Совет Гъокуматни Армиейн, сайыд Дерйагъни Флотын йыгъ» ыхъа.

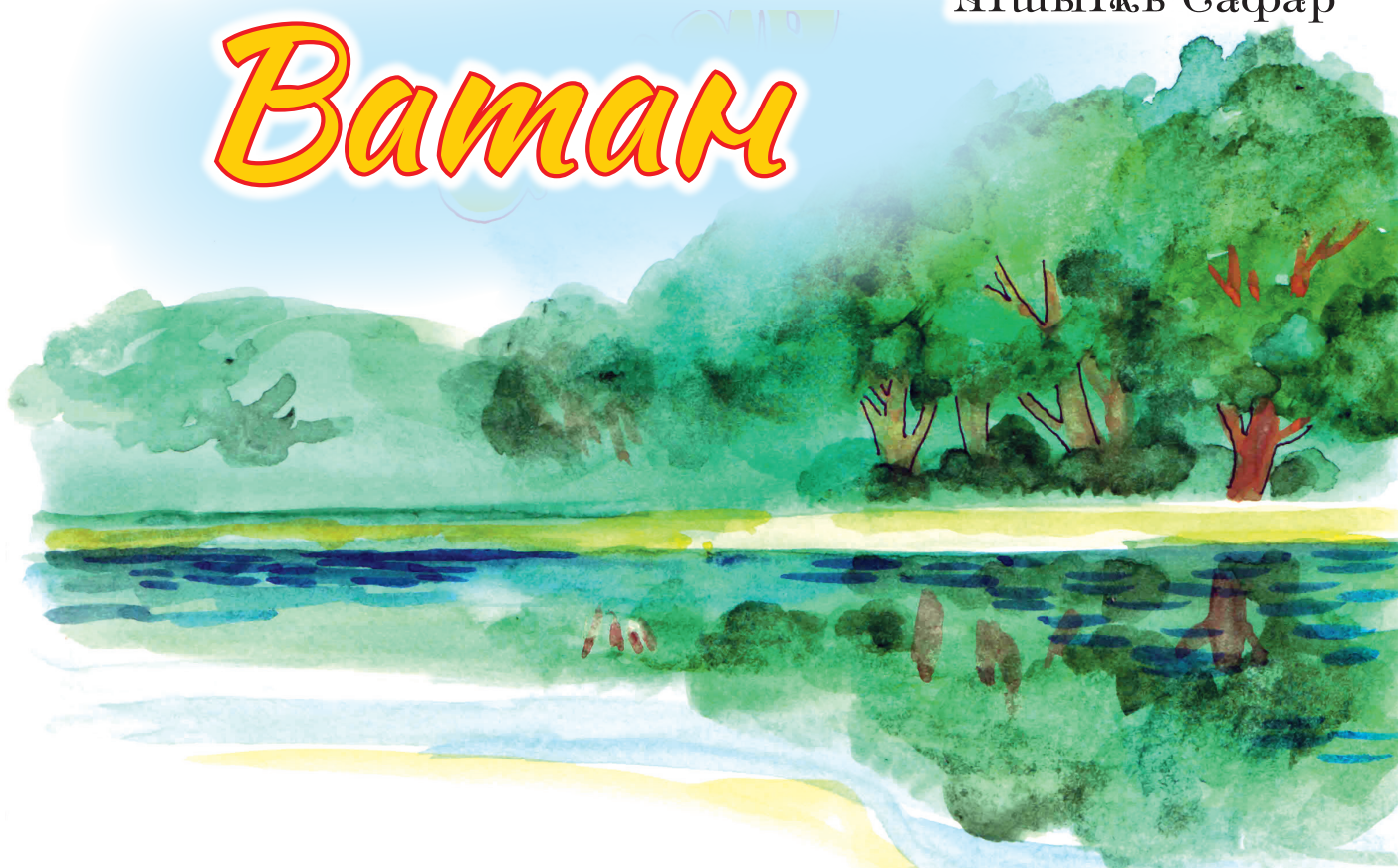
Совет Гъокумат дагъылмышхъайле хъийгъа.

– 1993-ди сеныле февралын 23-н йыгъ «Ватан корамыш гъаъанбышин йыгъ водон».

Гыргыни йишди Ватанни къайгъвее аахванбышис, сергъатбы къорамышаъанбышис байрам мубаракда ыхъенва эйгъее, шос гыргынбышис джанана сагъвала йикIена шадвалла аIрзы гъаъа, дюн`йейл` сакитийвалла, хайбышее бахтий барака вухъуна!

Ватан

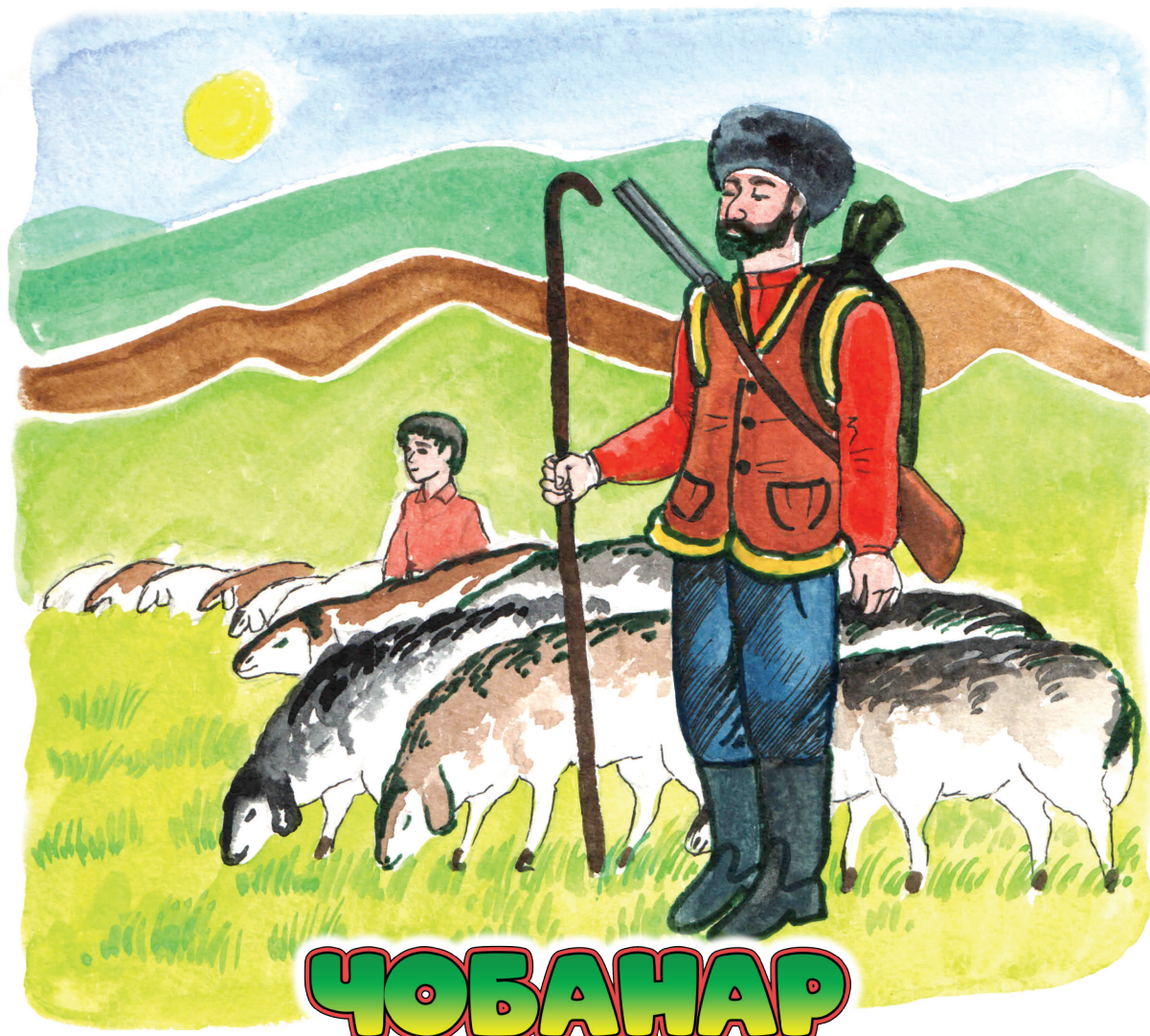
Заке шолхъа хаІбна салам вухъена,
Хьойикни хивна, аІзина Ватан.
Гъар вахтал` зас гъу кІеливханас деш,
Дамани, Кьоени аІреена Ватан.

Огъ! Нимее мыджагна гъаваайий вахъаб,
Гунайхъа гидкІынийн хайбы вод чихъад,
Мыджагын, уфтнын оІуршбы джохъад,
Бустан кІашкІалершик акарна Ватан.

Царанайбы, ЦецІекбы, ХалкІей, Лагайбы,
Вале мат эйхьи Мусллагын хайбы,
Хивни оо гунееъад кьойкІалод гейбы,
Манчинаб ярашугъ вобна Ватан.

Йыгъни чолул` алейли джурбаджур окІбы,
Давдабан, ялгъаван, мекІван кьыІшера,
Цакъарайни сувал` хьыйин, хашхашбы,
Чигалягбы, хьурабы эхъена Ватан.

Сувал`ни маГьаІлни дерабыше,
Ахтыни, ахтыни сувабыше,
Уфтан хъихъайни гьаваабыше,
Гозет` гьааъа, шу чобанар.

ТетГ`ыІхийни ямаджбыше,
ЦыцІахъайни къаІджалбыше,
БатІрайни ямаджбыше,
Гозет гьааъа, шу чобанар.

Дют`дякІ гьоокІани тапбыше,
КІыры илийхъени шитІяарше,
Вушди хаани ушахарше,
Гозет гьааъа, шу чобанар.

Кьону-кьоншийни шадвал`быше,
Вушди гьаІят йолдашерше,

Шос вукканни ичеерше,
Гозет гьааъа, шу чобанар.

Йизбы эрмишхъайни сувабыше,
КІатлени рарнгылхъа садкІылни
чІиебыше,
ОкІ алябийни чолбыше,
Гозет гьааъа, шу чобанар.

ВаІкъаІбы гьзани берабыше,
Хъян гяйцІени дерабыше,
Иттуни-иттуни булахбыше,
Шу гозет гьааъа, чобанар.

ХаІдни бахт баракабышка,
Хошни вушди малакьа,
Вушди шадни йикІеква,
Шу гозет гьааъа, чобанар.

Сёюкан зоруш

Йишди Сувални магъални сувабышее халтда джурба-джуроклыбы, тетлыбы, йиваар алейленбы. Суваабышди ямаджбышее хура, хыы, клаштил, ни ххей халтда вод. Чалагбышее коларлшил сына, клашклалеер, кюван эйхье. Йишди чалагбышее халтда валгыши гьайванарыд водонбы. Чини арайл сёбы, джанаварар, сувалыбы, чакьалар, силецмабы, кьабанар ва медынбы. Чалагбышее кьузай сурал халярбы алейленбы. Гьлмецни лугьатыл манчикле сывийбы ва эйгье. Юхъан мана саагас хивын джаванар гьавайклананбы. Манчике югун, иютун хорабгы хьеджес эйхье, ва мана кьыдимийс банклабышеехъа саагас. Са юхъани ачухни йыгьыл, зы йизда кынна йичийир алярту халяр саагас гьаеклан. Йыгь йыкьыгьилхъаа гьихъарассе шы чалагахъа гьивийхъаранбы. Халяр алеелен джыга чалагни кланекний. Чалаганче даана долмамабышкана йалхъний вобна. Явашбаявашба зы ва йизды йичи гьалклина энмишеебахъенбы. Ши йалхъыни суреехъаний гьибхыр, чалагни рышшыни сурале йишди гьихъа са хална сё хьигьоочлена, ши сё кьавджийка гьамаа джаб хьобсын аахва. сугьооцлас дьалхал илбзур авхийнбы. Галена мизиб гьабты, кьел-хылид сугьооцгьас дьалхал аахва. Сайыб сёйин чин оогьедын палталхъбы кьалхымыш гьаты, хьобкуба йишди акьвабышеехъа иляакка илбзырна. Кынни йичее явашда эйгьен закле: «Ваай, гьалше шы гьуджон гьагас? Манчын ши хьоодасынбы». Сё шахъа иляака кьавджы зы

сакитийхъаний, нишисва увгьее, мана йишди акьвабышеехъа инсан хьиннейий иляака. Манке зас кьанмышхъайнки, мана шак хьидеотлас вухъай.

Зы йичу кланяхъана хьейы эйгьен: «Хьымееклан, мана шак хьоотлас деш. Манчыкле кьеджен-шаке чис кьорху девхъай. Сабара манзилнаб сё шахъа иляака, шынаб сёюхъа. Манчеб явашбаявашба сё сабкыл чалагахъа ивчу абкынна. Шынаб чалагахъа халяр алеелени джигеехъа гьбчы, вуджуб саву, эхъалилхъассе сабкылийнбы хивеехъа. Хъабы хабынбышис сё хьызаахына хабар гьаагана...

Цедын сен

Цедын сен хъоо, цедын!
Гозет гъаъан ул` хъивхъу.
Югун байрам ман водун,
Ёлка йыкънеехъа гивхъу.

Гиваханасынбы чилхъа
Оюнджахбы джурба-джур.
Сабы шы ёкъ суралхъа
Шадын гъаъас вургъа-вур.

Югда магънийбышын сес,
Джига кыл`ба чисда.
Йызына ичий йихъес,
Сайыр Мыккына къаисда.

Джони аххъы хылеке
Шы гъаъасын хоровод.
Дагхагн джад дешын шаке,
Хъады шалхъа «Новый год».

ГЫЛ`МЕЦІАХЪА АБЛЕ

Самур дама, чейлягъ, къайебы, къум, сѣцІ,
Яныке алла йаІхъ доламабы джад.
Сувани МаІгъаІлын дарваза Гыл`мецІ,
Угъанче гивакка, йикІ`бы гъаъа шад.

Гъиняаа дѣлесда вод гъам верыгъ, гъам ваз,
Хыл`гьодку хъоохе хааІнче гъу хаІне.
Гъиняа джурайба джаб маІгънийна аваз,
Гиъур кІыры гъувее достуни кІане.

ВаІш дердена дарман хъы КІаарни суван,
КІаштил`, ниххъей, хъура эйгъе джад деш.
Гъиняа игитеершин джан сакки юван,
МыІгъкамба гъааъана гъар гибхъына иш.

Нехырван гъиняаъар нехрек` хъигъна,
Чобанар сюрийка воохъен – аІдаІт.
Аллагъни колгайк` авуб хив гъина,
Караматнан гъар сурак` вод зиярат.

Мигъман, хъыІмайкъаІн гъу доламабышыле,
Рол` маІгъкамба авхъу, гъаъайке машын.
Гивъарас хъакгеччес кабаб шишыле,
Илякаас, наІхуІдий ешайиш йишын.

Дидейма хабар

(Дидейни ализни хаатирайс)

Кыдимиини хылийни са хаӀмде, невабы дегье джони оюнбышке авцӀу, дидейни гыӀхыйгӀалла сабайле. Джона дидей ХаӀбни Ватанни даӀвыйна ветеранный вор. Манбыше дидейке хааиш гыӀан ки, джос даӀвыйни гыӀкӀее са хабар гьеӀӀэджын. Дидей са кӀатасна фыкыреехӀа айкӀан. ХыйгӀа кокси гяцӀына агь цыцӀавъу, авхӀани сесика сана хабарыс гийгӀал: «Ай йизын аӀизин невабы, зы гыӀшдер инанмышехье деш ки, зы мани цӀайеенче наӀхуӀр кӀатдирхынва. Гееб дагӀамна вахт вухӀа. Гыргына Ватан кӀорамышаӀас оза хӀыхӀа ыхӀа. Хиледже инсанаар давӀӀӀӀ батмышеебхӀа, хиледжебыб йыӀкӀаӀл мыссыхӀа ва мыкӀаалике гыӀбтӀы. Анджах дагӀамийвал`бышхӀа илдяакы, шы гыӀакке гыӀхӀа абкӀын, душманын йыӀкӀь гыӀаквар гыӀы. Анджах давӀӀӀӀ хааинар, Ватан масса гьоленбыб кӀыл`ба деш вухӀа. Зы гыӀшде шос манбышди санкӀуни гыӀкӀее хабар гыӀаӀас.

Са йыгӀыгӀ`шы гыӀджумысний гыӀаззироохье. Сайыр эскерааршына са зас делес хӀыхӀа, зы кӀырагӀыгӀхӀа хӀойтӀал. МанкӀвее закӀле эйгӀен: «Агарвас кӀыйхӀа гыӀджумысыӀхӀаӀс декканхӀее, манчыс чаара вобна». Зы гыӀни бирданни калмабышыле хӀорсун

ахва. Гыргын полкІ гьуІджумысний гьаззирехье. Са джар инсан йыІкьаІл ахвас дешдий. Гьини инсанны фыкы- рее гьуджоо ыхьай ацІахьесди мее, зы манкьуке хьидгІын гьаьан: «Вас гьуджоона гьаьас ыккан? Гьуджоо- на йыгьни фыкырее вод?» Манкь- вее, шал` кІыра гьеленбы вобеева гьин- няхьа-шахьа иляккы, авудни сесека эйгьен: «Захьа са пІлан вод, анджах манчыни гьаІкІее гьу шавукІле джад иммейгье. Ман кар йыгьни гІалеенче хьыгьечІее, зынаб, гьунаб трибунале- ехьа гьевлес. ГьаІше зал кІыра гьеле; зынайи гьуна госпиталеехьа ааІс вук- кан». Зы мер нишыл джар кьанмыш дехьа, хьийгІанан: «Шы наІхуІбна госпиталеехьа гьабкІас? Шы, гьуджо- она, вукІаранбыне?» Манкьвее, мер гьиняхьа-шахьа иляккы, эйгьен: «Зы йыгьни хылес гул`ле уІвхаІс, гьу- наб йизди. Манчикаб шы ааІсынбы госпиталеехьа. Шааьаб раІгьаІтба кьалаьбкІасынбы». Манкьун джуваб- бы йизди мее гьаман мее гозет гьидя- танбы ыхьа ки, зы са кьатасна хьорсун ахва. Манкьус хьелесын закІле джу- ваб идяакен. Зас ыккыйкынна мана, Ватанна хааин хьинне, гьаІше джар кІамандирни хылахьа хьелес. Ан- джах боІгьтаныле хьаІркьыІн, мана фыкыр вукІулеенче хьыгьаагьана. Манкьвее эгьес аІхаІйи ки, мана йиш- ди кьоІнкьуна мыІслаІгьаІт вухьа. Зы манкьулхьа оІтмишхьа гьуурава хы- лека ишаара гьаьы, манкьуке кьырагь- ылхьа хьехье.

Маниса йыгьни мичІееб чакба йишда гьуІджум гивийгьал. Гыргынбы акупбы тарг гьаьы, оІгеехьа авайкІан. Гьини до- стее залхьа ишаара гьаьы, кІанени мен- ни акопеехьа кьойкІал. Ва сайыд закІле кьеджен ки, манче явашда-явашда джун хыл`юд алхьааІ. ЗакІле кьаджийнкьаІ ки, манкьвее гьалаб джунни писди фы- кырбышке хыл` цыцІавьу дешуб, гьыІрс ыІхийхаІ вукІулеехьа. Ватан даренанкьаІ чилхьа йыІкь сакІал гьа-

тійни гьини инсаныхьа дегье йишди нукьнел ешемишхьесда гьуІкьукь деш- даний. Хыл` кІяххьы безмишхьа, зы няарийва мана гьойзар мее, гьини хааи- нее джус лайкьна пай алябатІана. Зы гул`ле манкьуни лигеенче алгьавгьу».

Ман джуваббы увгьу, дидее йикІеенче кІорана са агь цыцІааьа. Шас кьанмышхьайн ки, дидейс даІвьийн ыІхийн ярабы гьалад юг хьеед- хьа дешуд. Шы мани хабарыле хьийгьа дидейс гьалаб гееб гьыІрмаІт гьааьа гибгьыл. Йишди улее мана Ватанни даІвьийни гагьраманылхьа сакІы.

ТЕЛЯБА

Китаб алейте хылахъа,
Ацал` сеъэ каллейъахъа.
Фикыр гъивле вассе вахъа,
Кылвалийкер гъу теляба.

Магъаллимыхъа кыры гяххъе,
Пионер муГъуИббат аххъе.
Ылимын акка аваххъе,
Алим ыхъе гъу теляба.

Камсамолус кумаг гыле,
Гьокуматын борджбы хъиле.

Ленинна васийиб йиклее,
Гъивадже вассе теляба.

Партийейныд къарарбы,
Заклонбы вод югун карбы.
Гьокуматыс халкъыс зарарбы,
Кулли гымели гъу теляба

Вагъид магъаллимныд ният,
Къаджей вакед са карамат.
Гивледжын чис югна къиймат,
Загьматыс савкы теляба.

КІУНЯХАР

АІрше асманбышее саф къайебышее
Инсаныле гьейтху шу аІляІн кІуняхар
Дарни дерабышее аІкъни чІумаршее
Кулякбыше эзу аІляІн кІуняхар

АІлявод гъамбаше гъелевод безяг
Ахтийда кІыхъыда са гъыккен оІзаг
Гунейил`, къузайил`, тайгайил`, дюзик`
Хастайни дердена дарман кІуняхар

КІынни тохумийке йувар аляйле
Хъады кІутІнибышилхъад къушера сайле
Верыгъ гипхъуйингъаІ колгабы гъеле,
Шикыл` эгъес дяцІан закле кІуняхар

Сувабыд чІиебыд гъивадже шоссе
Серын куляк` хъооІвод, аІйна хъинессе
Шу алялес кумаг гъилесын зассе
Сагъра ыхъайлетте чІиел` кІуняхар.

КъыІл` къыІдыІм чуІвада бутагъбы, бырджбы
Къабыхаке йыІх гъан эванан гарджбыд
ЯкІука кІиройка диванбы борджбыд
Инсане гийхъевод шолхъа кІуняхар.

Ёкъ сурак` чІалагбыд ВаІгъидис ыккан
Сыхын мызарайбы гъаІйванар хъыккан
Са къаст гъавуй шолхъаб инсане дивийкан
Йизда миннат вобна джулхъаб кІуняхар.

ДЕКЪАРШИН УВГЪОЙБЫ

Инсанна уфтанийвалла сабырыке, иманыке вацлоохъена,
Хаана – джабырыке...

Къылина иш гъавъы имойзар,
Къыдмина кар гозет`яъа гымойзар...

Мыссына вухъун аацляаъас воохъена,
амма мыссына ул` аацляаъас воохъена деш...

Мыссыни къатейкӀле, никӀеоб ден къооджена...

Гъаъасын кар вахтал` гъеъэ.

Гъавъуна иш, гъавъу авайкӀаннаке...

Къийна гъааъасда иш,
къийхъийлхъа гъавассарас вуккан деш...

Гъаъасда иш са къел`на гыхъа гъеъэ...

Вас декканан мерункъусыд гымааъа...

Джуни джанас дехъана, мерункъусыр ыхъес деш...

Гъарамни аазырыле, гъалална са манут баракайква воохъена...

ОкӀани кокее окӀ ялялена, магъаани кокее магъа...

Гидеотуйни шалтукуке биринз воохъена деш...

Мерункъус писин гымааъа, васыд писин ыхъес деш...

Сёюка балагеехъа къечӀена деш.

Тапмаджебы

Ёкъ сурал` чини тикан,
Хыл хъетлее, хылек` этан.
Сасса чырынбышди мее,
Дарманыс аххъы геклан.

Хавуле хавулхъа авайклан,
Оггилхъа хъадин ойхъан,
Биссийн апар къаджы мее,
Гулле хынне къадахъван.

Къапагъ ыхъеед,
вудж кIумкIум деш.
Хынее вухъееб,
вудж балугъ деш.

КъоIре чодж гыйб къадахъван,
КъоIреб джоохъаб хъигъна гягъабакIва,
Амма нягъаIб джаб хъигъна идваакъар.

УШАХАР ЙИШИН ГЕЛЕДЖАГЪ ВОД

Соколенок

Лачын

1/2022

январь – февраль

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информации и печати
Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

В. Гамзаев (редактор)
Ш. Бабаева
А. Дадашев
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
Х. Назирова
Аб. Омаров
К. Омаханов
К. Шамхалов

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера З. Даганов

Формат 60x84 ¹/₈.
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 3,11.
Уч. печ. лист 3,26.

Выход в свет 18.02.2022 г.
Тираж 328 экз.
Заказ №1179.

Типография:

ООО «Издательство «Лотос».

Адрес типографии:

367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколенок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Цахурский язык.

Индекс: на год – 78438,
на полугодие – ПМ996.

Цена свободная